

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק י"ח שיחה ב' לפרשת במדבר

קובץ הערות התמימים ואנ"ש ירושלים עיר העתיקה גליון י (תשל"ו)

ג. בלקו"ש במדבר ש.ז. בביאור מ"ש רש"י עה"פ (ג,טו) "פקוד את בני לוי גוי כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם" משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש", מבאר בסעי' ז-ח דהיות שכתוב זה בא בהמשך למ"ש לפני"ז "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני"י גוי והי' לי הלויים" ורש"י מפרש שם "מתוך בני"י - שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי "לפי שהיתה העבודה בבכורות כו' והלויים כו' נבחרו תחתיהם" הרי שדעת רש"י דזה ש"לקחתי את הלויים גוי' תחת כל בכור גוי" הוא משום שה' בחר בלויים "תחת כל בכור - שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי". ולפי"ז הי' תמוה לרש"י היות שענין מנין הלויים בא בהמשך לפסוקים המדברים אודות עבודת הלויים, והרי עבודת הלויים היתה "מבן שלושים גוי" וא"כ מדוע מנו את הלויים "מבן חדש" ולכן מפרש רש"י שאפי' מבן חדש ומעלה יש ללויים שייכות לעבודת בני לוי ע"י ש"נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש".

ובסעיף י"ב מבאר שמירה זו מה טיבה, והוא: שמירה בפשטות ששמרו את המשכן שלא יקרב זר (ל' רש"י לעיל ג,ו) וכמשי"נ (פרשתנו א,נג. וראה בהעלותך ח,כו. ובפרש"י שם) ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות" ומשום כך הי' הציווי (ע"ד הפשט) "והלויים יחנו סביב למשכן העדות". ע"כ.

ובסוף ס"ט... שלכן נקראו "שומר משמרת הקודש" תפקיד שנוגע לכל ישראל וכלשון רש"י "שיהיו ישראל שוכרין אותן כו"י". ע"כ.

וצ"ע לתוור זאת עם המבואר בלקו"ש במדבר תשלי"ג וז"ל שם בס"ו... ובפרט אשר פסוק זה (הי'נו הנ"ל "ואני הנה לקחתי את הלויים וגוי" הוא בהתחלת פרשה חדשה ומ"ש אח"כ ואני הנה לקחתי את הלויים גוי' אין זה המשך לענין נתינתם לאהרן ובניו כו' לשמירת המקדש - שהוא עבודת אהרן "והלויים הללו (רק) מסייעין אותם" - אלא שהמדובר בעבודת המשכן המיוחדת ללויים עצמם... וזה מתאים לעבודת עצמן במשכן, שכל כולה היא "שירות שלי" של הקב"ה, ולא לעבודת שמירתן במשכן הרי לכאורה שיחות הנ"ל סתרי אהדדי דבלקו"ש ש.ז. מבואר דהכתוב ואני לקחתי

מדבר אודות שמירה כפשוטה, ואילו בלקו"ש במדבר תשלי"ג מפורש להדיא שאין המדובר בשמירה כפשוטה כ"א בעבודת פנים ולי' שמירה הוא מלי' מינוי ותפקיד עייש"ה. וצ"ע.

הרב שלום דובער הכהן
נחלת הר חבי"ד.

יח. בליקוט לפר" במדבר חשל"ו - עה"פ פקוד את בני לוי גו' כל זכר מבן
חדש ומעלה תפקדם ופירש"י משיצאו מכלל נפלים וכו'. והק' בס"ג מאי
צריך רש"י להאי טעמא ואינו מפרש ככמה מפרשי התורה שפירשו דמכיוון ד"והי
לי הלויים" הוא "תחת כל בכור" ובבכורות גופא נמנו "מבן חדש ומעלה" והשתא
דהלויים הם תחתם מובן ממילא דגם בלויים צ"ל המניין "מבן חדש ומעלה"
כבבכורות, ומה צריך רש"י בלויים טעם בפ"ע. והן אמת דהטעם במנין הבכורות
שהי' "מבן חדש ומעלה" הוא ג"כ משום ש"יצא מכלל ספק נפלים" כפרש"י
שם - אך עפ"י הנ"ל - אין זה (שיצא מכלל נפלים) הטעם בבני לוי (אלא
משום שבני לוי תחת הבכורות הם באים ודינם כדין הבכורות), עכת"ד.
ובהע' 19 כתב וי"ל נפק"מ להלכה למעשה (אי טעמא דלויים משום בכורות

כשאר המפדשים או משום שיצאו מכלל נפלים כפי רש"י, המעתיק: באם עבר ופדה בכור בלוי קטן מבן חודש שחי אח"כ (שבדאי היו כו"כ שחיו), עכ"ל. ר"ל דאם הטעם בלויים משום שיצאו מכלל נפלים א"כ כיון דהשתא הוברר למפרע דהוא בר קיימא א"כ חל פדיון הבכור עליו אבל אם הטעם בלויים הוא משום שהם תחת הבכורות אזי לא מועיל הפדיון אף אם יתברר שהלוי הוא בר קיימא - כיון דבטלויים לאו בנפל או בר קיימא תליא מילתא אלא דלויים אינם בדין פדי' בפחות מבן חודש.

והנה בגמ' בכורות (נט, א.) אחמר הפודה בנו בתוך שלושים יום רב אמר בנו פדוי ושמאל אמר אין בנו פדוי, דכו"ע מעכשיו אין בנו פדוי. וברש"י (שם ד"ה דכו"ע) אי א"ל מעכשיו יהא בני פדוי לאו פדיון הוא אלא מחנה בעלמא דהא בתוך שלושים יום ל"ש פדי', עכ"ל.

ולפי מ"ש בהע' הנ"ל א"מ מדוע במעכשיו אין בנו פדוי, והרי אם אח"כ נתברר למפרע שהוא בר קיימא הרי הוא בר פדי' וצריך פדיונו לחול. ובאמת סברא זו דהיכא דהחברר שהוא בר קיימא מהני הפדיון למפרע כבר מצינו ברש"י אהא דב"ק (יא, ב.) דילפינן התם מקרא דבכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו וברש"י (שם ד"ה בכור שנטרף) בכור אדם שנהרג בתוך ל' וכו' א"צ לפדותו וכו' איצטריך לאשמועינן דלא אמרינן אי לא איקטיל הוה חי ולא נפל הוי וליפרקי, עכ"ל. משמע מרש"י דאם לא נהרג ופדאוהו בפחות מבן ל' מהני כיון דאח"כ חי והוברר למפרע דבר קיימא הוא (ויתירה מזו כתבו בתוס' (שם ד"ה בכור) דמשמע מרש"י דאם קים לן בגוי' דכלו לו חדשיו וחי הי' חייב לפדותו, ועיי"ש) וצלה"כ אמאי נקט בהטיחה כרש"י בב"ק ולא נקט כדעת רש"י ומשמעות הגמ' דבכורות הת' אליהו אסולין תוח"ל כפ"ח

במ"ש הנ"ל לדייק מרש"י דבכורות שהפודה בכור בתוך ל' דלא אמרינן איגלאי מילתא למפרע ויהא פדוי אלא דלכו"ע באומר מעכשיו אינו ועפי"ז תמה אמ"ש בהע' דאמרינן דאיגלאי מילתא למפרע ופדוי.

הנה עפ"י מ"ש הרי"ט אלגאזי (בהל' בכורות סע"ו) בשי' רש"י דדווקא באומר בפי' מעכשיו הוא דלא מהני לכו"ע כיון דאף אם אינו מפרש מעכשיו אמרינן דכוונתו היא שיחול הפדיון מעכשיו, א"כ היכא דמוסיף ומפרש "מעכשיו" התם כוונתו שיחול הפדיון אף אם ימות ולכן אין בדבריו כלום אבל היכא דלא פי' מעכשיו אלא פדה בסחמא בכור בתוך ל' אף שכוונתו היא

שיחול הפדיון מעכשיו - מהני אליבא דשמואל ור"ל דהילכתא כותייהו ובכו
פדוי דאיגלאי מילתא למפרע שהוא בר קיימא והוי שפיר כמ"ש בהע' הנ"ל.
איברא יש להעיר אמ"ש בהע' הנ"ל דאי נימא דטעמא דלויים משום שהם
תחת הבכורות אזי אם יפדה בכור ולוי פחות מבן חודש אין הפדיון תל וצ"ל
מדוע אין הפדיון תל דאי משום דבכורות (שהלויים במקומם) דינם רק מבן
חודש, אדרבה נימא זיל כתר טעמא דבכורות גופם דינם רק מבן חודש משום
חשש נפלים ובבכור גופא אמרינן לעיל דאם אח"כ הוברר למפרע שהוא בר
קיימא אזי בנו פדוי א"כ דיים ללויים - הבאים מדין בכורות - שיהא דינם
כבכורו דמהני בפחות מבן חודש כיון דנתברר למפרע שהוא בר קיימא.
המערכת

ג. בלקו"ש חי"ח פ' במדבר (ב) מבאר בתחילה, הטעם מדוע מנו שבט לוי רק אלו מכן חדש, כי עד אז עדיין לא בטוחים שהולד אינו נפל אבל בעצם הי' ראוי למנותם תיכף שנולדו...".

^{אוצר החכמה} ובהערה 4 מביא את הגו"א, דזה שנמנית יוכבד מן הבטן - קודם "בן חודש" - כי "כשנכתבה תורה בימי משה כבר יצאת מספק נפל".

וממשיך לבאר ד"ע"ד הצחות י"ל: בכלל - אזלינן בתר רובא ואין לחשוש לנפל ולכן נמנית.

משא"כ כאן שהי' נוגע לפדיון הבכורות (כמסופר להלן בפרשה), אין הולכין בממון אחר הרוב". ע"כ.

וראיתי שמביאים בשם בעל התורה תמימה ביאור מפני מה במילה די בשבעה ימים כדי לדעת שהולד בחזקת בריא, ואילו לצורך פדיון הבן צריך לחכות שלושים ימים תמימים?

ותירץ, שעל פי רוב אם הרך הנולד חי שבעה ימים, סימן שהוא בר קיימא, ורק לגבי מיעוט קטן אין הדבר ניתן לקביעה לפני שלושים יום, לפיכך סומכים במצות המילה כמו בכל המצוות שבתורה, על הכלל של "אזלינן בתר רובא", ורובם של הוולדות כעבור שבעה ימים הרי הם בחזקת קיימים.

כנגד זה בפדיון הבן מדובר בכסף, בתשלום חמש סלעים לכהן, וכאן חייבים להתחשב גם במיעוט שהרי, אין הולכים בממון אחר הרוב.

מיכאל לוזניק

- ישיבה גדולה ניו היורוען -

כח. פרשתינו (ג, טז) [לאחרי המסופר בפסוק ציווי ה' למה לפקד את בני לוי. . . מן חודש ומעלה]: "ויפקד אתם משה על פי ה' כאשר צוה". ורש"י (מעתיק תיבות "על פי ה'") ומפרש: אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם, א"ל הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי. הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאה מן האהל ואומרת כך וכך תינוקת יש באוהל זה, לכך נאמר על פי ה'.

הלינו ש"על פי ה'" פירושו שהמנין בפועל הי' ע"י ה', (ואין הפי' כפי אשר צוה ה' - כדלקמן).

ולכאורה צריכים ביאור מנין לרש"י להוציא את הפסוק מפשוטו כפי שפירושו בכל מקום שבתורה, שמצינו בתורה הרבה פעמים שכתוב "על פי ה'", כגון: שמות יז, א - ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהן על פי ה'. ויקרא

3) אולי א"ל שקשה לרש"י למה כאן (במניית הלויים) כתוב "על פי ה'" משא"כ במנין בני"י (א, י"ט) כתוב ויפקדם במדבר סיני ולא כתיב "על פי ה'".

המערכת

כד, יב. ולקמן ג, נא. ד, מט. ועוד ריבוי פעמים בתורה שכתוב על פי ה' "על פי ה' יחנו". על פי ה' יסעו, ועוד. ושם הפירוש כפשוטו שזה על פי ציווי ה', (כפי שמצילנו בתורה הרבה פעמים שכתוב: כאשר צוה אותו ה' כן עשה, וכדו'). וא"כ יוקשה למה מוציא רש"י את הכתוב כאן מפשוטו, ומביא מדרש שהקב"ה מנאם (3).

וע"פ פש"מ יש לומר בפשטות שאכן משה מנה את כל בני ישראל מבן חודש ומעלה. בדיוק כפי שמנה את כל בני ישראל מבן עשרים ומעלה.

ואין לומר שכאן קשה לרש"י כפל לשון הפסוק: "על פי ה'" "כאשר צוה". שהרי לקמן ג, נא כתוב ג"כ כפל הלשון: "ולתן משה את כסף הפקודים לאהרן ולבניו על פי ה' (4) כאשר צוה ה' את משה". ושם הפירוש בפשטות שמשה עשה (א) כפי רצונו של הקב"ה. (ב) - שנודע לו - ע"י הציווי. (ואין זה כפל לשון הדורש ביאור ע"פ פש"מ). וא"כ עדיין הקושיא במקומה עומדת מדוע מוציא רש"י את הכתוב מפשוטו.

[ובפרט שלפי הנ"ל ה"ל לו להעתיק תיבות כאשר צוה, אם זהו אכן הקושי בפסוק המכריח רש"י להוציא את הכתוב מפשוטו].

[ובפרט שמצילנו לקמן בפרשתינו ג, מ שכתוב: ויאמר ה' אל משה פקד כל בכר זכר לבני ישראל מבן חדש ומעלה ושאת מספר שמתם. וילפקד משה כאשר צוה ה' אתו את כל בכור בבני ישראל. ושם מכיון שלא כתוב "על פי ה'" ה"ל המנין ע"י משה בעצמו. ואם ע"פ פש"מ אא"פ לומר שמשה אכן מנה את כל בני הלויים מבן חודש ומעלה... איך אפשר לומר שספר את כל הבכורים מבן חודש ומעלה?]

(4) אולי א"ל (אף שאין זה כ"כ פש"מ) ש"על פי ה'" כאן קאי על הגורל (רש"י ד"ה חמשה וכו'), ואז אתי שפיר טפל שגם בשאר המקומות הפי' "על פי ה'" הילינו שהיתה איזה אות או מעשה מה' וכו'.

ועיין בלקו"ש ח"ח ע' 7 בשוה"ג השניה להערה 10 שכותב: טעם החילוק מובן בפשטות: בלויים הוצרך משה למנות כל זכר מבן חודש, ובמילא הי' צריך ליכנס לכל אהל "לדעת מנין יונקיהם, משא"כ בבכורות, שלא הוצרך ליכנס לכל אהל "לדעת מנין יונקיהם, כ"א רק לאלה שנולד בו: א) בכור, (ב) שעדיין הי' יונק (כל' המדרש - הבכורות למעלה מגיל זה אין צריך ליכנס לאוהל כו'). ע"כ.

21/08/2018

אבל עדיין צ"ב כי לפועל הרי סוכ"ס אם הי' אפשר למנות כל הבכורים מבן חודש ומעלה, אפשר ג"כ (אלא שבקושי גדול יותר) גם את כל היונקים.

צורך התכונה

וגם שאע"פ שהמנין שהי' "על פי ה'" לא הי' רק בכורים, ולכן קשה יותר למנותם, אבל מצד השני המנין שהי' על פי ה' הי' רק משבט אחד - לוי, והמנין של הבכורים הי' של כל בני ישראל ולא רק שבט לוי. ומה שמביא ממדרש אינו מובא בפירוש רש"י].

*

כט. להעיר ג"כ על שינוי לשון רש"י ממקורו מדרש תנחומא ששם כתוב: יכול אני לעמוד לסבב בחצרותיהם ובתוך בתיהם ולספור כל אחד מהן... ורש"י משמיט כ"ז וכותב (רק) "נכנס" (ולא "לסבב") "בתוך אהליהם" (ולא "חצרותיהם ובתוך בתיהם").

ולהעיר מגירסת רש"י שעוועל "היאך אני נכנס לבתי כולם ולתוך אהליהם...".

וברש"י ברלינר תיבות אלו "לבתי כולם ולתוך" הם בחצאי ריבוע.

הרב יצחק אחנה
- תושב השכונה -

הת' גרשון דובער יהודה

ישיבה גדולה חב"ד

אוצר החכמה

צפת

בפרש"י בטעם מנין הלויים מבן חדש

בלקו"ש חי"ח עמ' 7 הערה 10 מבאר כ"ק אד"ש הטעם שבפרשת במדבר פ"ג פסוק ט"ו מצטט רש"י (גבי מניית בני לוי) "מבן חדש ומעלה" ומפרש: "משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש וכו'", ואילו שם בפסוק מ' (גבי מניית בכורי ישראל מצטט "פקוד כל בכור זכר וגו' מבן חודש ומעלה" ומפרש: "משיצא מכלל ספק נפלים" וז"ל: "י"ל מנין הלויים הי' "עפ"י ה" (שם ט"ז) וכפרש"י: "הלך משה ועמד כו' וב"ק יצאת כו' כך וכך תינוקות יש באוהל כו'", וכלפי שמיא אין שייך ספק, משא"כ מנין הבכורות הי' ע"י משה.. ואצל משה הרי"ז "ספק נפלים", עכלה"ק. וצריך ביאור איך שייך כאן הלשון "מכלל נפלים" והלא מ"מ – בתוך הל' יום – הוא רק בגדר ד"ספק נפלים" (שהרי נפל הוא דוקא לאחר שמת (שנתברר שעדיין לא כלו לו חודשיו)? וא"כ צריך לבאר גם מהי הסברא כיוון ש"כלפי שמיא אין שייך ספק" נקרא "יצא מכלל נפלים" (!?) עוד צריך ביאור מדוע נקט רש"י בלשון "משיצא מכלל נפלים" והלא "כלפי שמיא גליא" ז"א שמלכתחילה ברור להם מהו, ומדוע נקט לשון הוצאה שנראה כאילו שרק עכשיו, לאחר ל' יום, יצא מכלל אלו שנק' נפלים ?

אך המעיין קצת יראה שהסבר כ"ק אד"ש מבואר בפשטות, שלבת קול (הקב"ה) הי' ברור לפני"ז מי "יצא מכלל נפלים" (עוד מיד כשנולדו), אלו שלא ימשיכו לחיות (שלא כלו להם חודשיהם), וכאן "משיצא" מכלל נפלים (לאחר ל' יום) הי' גילוי למשה – ע"י הבת קול – מי כבר יצא – כלפי שמיא – מכלל אלו שהם נפלים, עוד בתוך הל' יום – כשנולד. ולמרע"ה – נתברר שלאחר שעברו ל' יום, יצאו תינוקות אלו "מכלל ספק נפלים" (והיות שלגבי בכורי בני ישראל לא הי' הגילוי של הב"ק, ועל משה רבע"ה הוטל החיוב למנותם, הרי אצלו היו בגדר ספק נפלים משא"כ בנוגע למנין של הלויים הרי לב"ק אין ספק כדלעיל), הגדר שהי' עליהם בתוך הל' יום. וא"כ מעיקרא לא קשיא מידי.